

«Είμαι ταχείας καύσεως»

Μια συζήτηση με τον Βαγγέλη Ραπτόπουλο για την επανέκδοση του βιβλίου του *Διόδια*

Του Λευτέρη Βασιλόπουλου

Διάβασα το βιβλίο του Βαγγέλη Ραπτόπουλου Διόδια και, παρότι έχει γραφτεί κάποιες δεκαετίες πριν, μου έφερε στο νου πολλά σκηνικά από τη δική μου νιότη: το φλερτ με τα μαγευτικά κορίτσια, το κέντρο της Αθήνας και τα φροντιστήρια της Σόλωνος, οι πειρατικοί ραδιοσταθμοί και οι κόντρες με μηχανές ή αυτοκίνητα σε διάφορα σημεία της πόλης, η ασυνεννοησία με τους γονείς και με τα μαγευτικά κορίτσια, τα διόδια που πληρώσαμε όλες και όλοι για να διαβούμε τον Ρουβίκωνα της εφηβείας μας. Τον έψαξα για να επικοινωνήσω μαζί του αυτές τις κοινές αναφορές, αλλά κατέληξε να μου λέει για πιο «σοβαρές», πραγματικές αγωνίες — της εποχής μας.

Το μυθιστόρημά σου *Διόδια* είναι στην έκτη έκδοσή του...

Ναι, έκτη έκδοση, και είναι η ένατη χιλιάδα που τυπώνεται. Το έφτιαξαν εξαρχής, καινούριο εξώφυλλο, στοιχειοθεσία, είναι έκδοση καινούργια, δεν είναι ανατύπωση. Αυτό το βιβλίο, ενώ είχε γνωρίσει μεγάλη επιτυχία, έμεινε χρόνια εκτός εμπορίου. Εκκρεμούσε μια δίκη με τον αρχικό εκδότη, μια θλιβερή ιστορία. Είχα συγκεντρώσει και υπογραφές κάποια στιγμή —μέχρι κι ο Χατζιδάκις είχε υπογράψει τότε, που ζούσε—, πέντε γνωστοί διανοούμενοι κύρους, που ζητούσαν να επανακυκλοφορήσει το μυθιστόρημα, επειδή ώσπου να λήξει η δίκη έπρεπε να παραμείνει εκτός κυκλοφορίας! Κι έμεινε επτά χρόνια στις αποθήκες. *Τα τζιτζίκια*, ένα άλλο δικό μου βιβλίο της ίδιας εποχής, που είχε γνωρίσει αντίστοιχη επιτυχία, έχει φτάσει στις 17 χιλιάδες αντίτυπα. Φαντάζομαι ότι και τα *Διόδια*, χωρίς εκείνη τη χαμένη επταετία, θα μπορούσαν να έχουν φτάσει τον ίδιο αριθμό πωλήσεων.

Ενώ μας χωρίζουνε κάποια χρόνια ηλικιακά, βρήκα πάρα πολλά κοινά στοιχεία. Φροντιστήρια στη Σόλωνος, κόντρες, παράνομοι ραδιοσταθμοί.

Υπήρχαν όταν μεγάλωνες ερασιτεχνικοί ραδιοσταθμοί;

Στην Αθήνα ξεπετιούνταν πολλοί, αλλά το δυναμικό είχε στραφεί προς τους τοπικούς ρ/σ και την αναζήτηση άδειας, μιας και υπήρχαν ακόμη τα ραδιογωνιόμετρα του Υπουργείου. Στη Θεσσαλονίκη, όμως, που ανεβαίναμε για βόλτα, κυριαρχούσαν το αυτοδιαχειριζόμενο ράδιο Κιβωτός και το ράδιο Ουτοπία. Αλλά αυτά είναι μια άλλη μεγάλη ιστορία... Στην τηλεοπτική μεταφορά των *Διοδίων* παίζουν ερασιτέχνες ηθοποιοί;

Ναι. Έψαχνε ο σκηνοθέτης Κώστας Μαζάνης να βρει νέους πρόθυμους να παίξουν και που δεν ήταν ηθοποιοί. Βγάζουν μια φρεσκάδα και μια αμεσότητα, επειδή παίζουν τους εαυτούς τους. Για αυτό έχει και επιτυχία, παίζεται κάθε χρόνο, το ξαναδείχνει η ΕΡΤ.

Είναι τέσσερα επεισόδια μόνο, σαν ταινία ουσιαστικά, και έχει μόνο εξωτερικά γυρίσματα, δεν έγινε σε στούντιο. Ήταν γυρισμένο σε φιλμ, το έβγαλαν και σε dvd, και το έδινε με τα τεύχη της η *Ραδιοτηλεόραση*. Είχε μεγάλη επιτυχία και το σίριαλ.

Όταν το έγραφες, το ζούσες κιόλας όλο αυτό με τους ρ/σ;

Τον καιρό που ήμουν στην ηλικία των ηρώων, οι ερασιτεχνικοί σταθμοί ήταν κάτι τρομερό. Ήταν τόσο εξαπλωμένο αυτό το φαινόμενο, επειδή ακριβώς δεν έπαιζε κανένας άλλος ραδιοσταθμός ροκ μουσική. Ροκ έπαιζε μόνο ο αμερικάνικος σταθμός της στρατιωτικής βάσης, τον καιρό που τελείωνα το εξατάξιο γυμνάσιο, και όλοι οι κρατικοί απαγορευόταν να παίζουν ροκ. Έπαιζαν κλασική μουσική όταν είχε γιορτές ή εθνικό πένθος, ενώ γενικά έπαιζαν δημοτικά, ελαφρολαϊκά και λαϊκά, και όχι ρεμπέτικα. Οι ερασιτέχνες κάλυψαν αυτό το κενό, του ροκ, της σόουλ, της τζαζ — ροκ τα λέγαμε όλα τότε.

Για τους ρ/σ, τώρα που το λες, είχε αρχίσει ήδη στην εποχή μου η επέλαση, να παίζουνε όλα ποπ, ελληνική ή ξένη. Αλλά έζησα τη μετατροπή της ελεύθερης ραδιοφωνίας στο κυνήγι της επίσημης άδειας, που σου έδινε λεφτά από διαφημίσεις, τις μούφα μετρήσεις ακροαματικότητας κλπ. Εμείς —η παρέα μου και άλλοι— δεν ήμασταν χαρακτηριστικό δείγμα της εποχής, καθώς ψαχνόμασταν με το πανκ ή κάναμε τα πρώτα ηλεκτρονικά βήματα που ακουγόntonταν μόνο από ερασιτεχνικούς ρ/σ. Εντωμεταξύ γίναμε και πολιτικοποιημένοι με έναν τρόπο από τα μαθητικά του '91-'92, αλλά και πάλι στο χώρο του σχολείου ήμασταν μειοψηφία.

Ενώ στη δική μου γενιά δεν ήταν έτσι. Μπορώ να σου πω ότι ένας από τους ήρωες των *Διοδίων*, ο Μανωλάκης, που είναι ο πολιτικοποιημένος, ο ενταγμένος σε μια αριστερή νεολαϊστική οργάνωση, ήταν μάλλον η πλειοψηφία. Αυτά παίζουν μεγάλο ρόλο, αν οι ήρωές σου είναι ο κανόνας στην κοινωνία ή το περιθώριο. Και το βιβλίο βρήκε ανταπόκριση σε ένα πλατύ κοινό, άσχετο με τη λογοτεχνία. Εκείνο τον καιρό που βγήκε, και που ήμουν σαν τους ήρωές του, είκοσι, είκοσι ενός χρονών, είχα λάβει ένα σωρό γράμματα από συνομηλίκους μου, που μου έλεγαν ότι το βιβλίο μιλάει για τη γενιά μας. Δεν είναι τυχαίο ότι έβγαλα μετά και τα τρία πρώτα μου βιβλία μαζί —*Κομματάκια*, *Διόδια*, *Τα τζίτζικια*— σε έναν τόμο, γιατί έχουν κοινούς ήρωες. Παραδείγματος χάρη, ο Βασίλης, που είναι ο νεκρός φίλος της παρέας στα *Διόδια*, εμφανίζεται αρκετά, και πρωταγωνιστεί με το θάνατό του στα *Κομματάκια*, ενώ επίσης η παρέα των *Διοδίων* περνάει για λίγο μέσ' από *Τα τζίτζικια*. Και όταν κυκλοφόρησαν μετά ως τριλογία, άτυπη, είχαν τον γενικό τίτλο *Η γενιά μου*. Γιατί θεωρώ ότι η γενιά μου έδειξε συλλογικά χαρακτηριστικά στην αρχή της, αλλά μετά μπήκε στο κανάλι του ατομικισμού, οπότε χάθηκαν αυτά.

Θυμήθηκαν οι παλιοί και έμαθαν οι καινούριοι με αυτήν την επανέκδοση;

Αυτό που μου έκανε εντύπωση είναι ότι, τώρα που ξαναβγήκε, γράφτηκε μία κριτική σε ένα σάιτ, και η κοπέλα που την έγραψε, δήλωνε ότι της έκανε εντύπωση πόσο αληθινό της φάνηκε. Παρότι έχει περάσει καιρός, δεν έχει παλιώσει. Όχι τα γεγονότα, αυτά μπορεί να έχουν ξεπεραστεί λίγο ή πολύ, αλλά ότι το βιβλίο δεν φαίνεται να είναι γερασμένο, σαν γράψιμο, στην αποτύπωση των συνθηκών. Έκανε μια παρατήρηση στο τέλος, και που αναρωτιέμαι αν ισχύει, ότι σε αντίθεση με τους νέους τότε, που είχαν μια

αφέλεια και μια αθωότητα, σήμερα η νεολαία είναι αποξενωμένη και επικοινωνεί, όπως επικοινωνεί, μόνο στα social media. Η κοινωνία απαιτεί από τους ανθρώπους που είναι σ' αυτή την ηλικία, στην πρώτη τους νεότητα, σοβαρότητα, συγκρότηση, και κάτσε διάβασε να γίνεις στέλεχος εταιρίας, ακόμη και σήμερα που λόγω κρίσης οι εταιρείες έχουν καταρρεύσει και η ανεργία σαρώνει.

Αυτό είναι ένα μεγάλο ερώτημα: έχουν αλλάξει τόσο πολύ στις μέρες μας αυτά τα ανέμελα σκηνικά;

Ακόμα κι αν μου έλεγες ότι υπάρχουν και σήμερα ερασιτεχνικοί ραδιοσταθμοί, κόντρες με μοτοσυκλέτες, καυγάδες με τους γονείς και τα πρώτα γκομενίλκια, ή το πώς χωρίζει μια παρέα μετά το τέλος του σχολείου, και πάει ο ένας από δω κι ο άλλος από κει, τα διόδια της εφηβείας με μια φράση, το ερώτημα παραμένει: ακόμη κι αν είχες τα ίδια σήμερα, μήπως το πλαίσιο είναι τελείως διαφορετικό;

Βλέποντας τις ηλικίες γύρω στα είκοσι, αμέσως παρατηρείς ότι ασκείται μια τεράστια πίεση πάνω τους. Η κόρη μου, που τώρα είναι είκοσι χρονών και τα 'χει διαβάσει τα *Διόδια*, μου λέει: «Νομίζεις πως εμείς κάνουμε πολλά απ' αυτά που λες στα βιβλία σου ότι κάνατε εσείς»; Σκέφτομαι ότι οπωσδήποτε κάποιες παρέες θα περνάνε ακόμη έτσι, αλλά, όταν το έγραψα, ζούσε η πλειοψηφία σ' αυτή την κατάσταση. Ενώ τώρα πια όχι, τώρα που ο κανόνας για τους εφήβους δεν συνιστά πλέον τις χαβαλεδιάρικες παρέες και τα διάφορα ανέμελα σκηνικά. Δηλαδή, η φούσκα, το κυνήγι του χρήματος και της καριέρας, στην οποία βεβαίως μπήκαν πρώτα οι μεγάλοι, και μετά έδωσαν τα φώτα τους στους μικρούς, όλο αυτό το πρόταγμα της πλαστής ευημερίας έχει πραγματικά πιέσει τη νεολαία προς μια τέτοια κατεύθυνση, ωφελιμιστική, πραγματιστική, προσγειωμένη.

Θέλω να μου πεις για το ύφος του βιβλίου – χαμογελάς τώρα που το διαβάζεις ξανά;

Τώρα που το ξανακοιτούσα, σκεφτόμουν ότι επειδή τότε ήμουν μικρός κι ένιωθα προφανώς ανασφάλεια με τα εκφραστικά μου μέσα, έγραφα πιο λιτά, πιο κοφτές προτάσεις. Πλέον γράφω με μεγαλύτερη άνεση, με μακροπερίοδες φράσεις κλπ., αλλά το ζηλεύω εκείνο το ύφος, εκεί που δεν μπορώ βεβαίως να ξαναγυρίσω.

Νομίζω ότι από τότε έκανα κάτι το οποίο με κυνηγάει ακόμα — γράφω πολύ γρήγορα γι' αυτά που συμβαίνουν γύρω μου. Ενώ αυτό δεν το κάνουν πολλοί συγγραφείς στην Ελλάδα. Έχω την αίσθηση ότι οι περισσότεροι είναι βραδείας καύσεως, δηλαδή θα περάσουν πολλά χρόνια για να γράψουν γι' αυτό που συμβαίνει αυτή τη στιγμή. Δεν ξέρω γιατί λειτουργώ αλλιώς εγώ, μάλλον είναι ιδιοσυγκρασιακό. Εξάλλου, εκείνο τον καιρό, για τι άλλο θα μπορούσα να γράψω; Αυτά ήξερα. Αλλά έχω και την αγωνία ενός συγγραφέα που θέλει να καταγράψει τα δεδομένα της εποχής του.

Φέρ' ειπείν, είμαστε όλοι χωμένοι ως το λαιμό στον ψηφιακό κόσμο, με τα κινητά μας, το Ίντερνετ, τα social media, αλλά στη λογοτεχνία την ελληνική, στο θέατρο, στο σινεμά το ελληνικό, δεν υπάρχει πουθενά αυτό το πράγμα, είναι σαν να ζούμε σε άλλη εποχή. Βλέπω στις ξένες τηλεοπτικές σειρές και στις ταινίες, που στέλνουν οι ήρωες sms, και έχουν βρει καινούργιο τρόπο να γράφουν πάνω στο πλάνο της ταινίας το μήνυμα. Εδώ οι ήρωες στο σινεμά δεν στέλνουν μηνύματα, και λέω «εντάξει, μη

βιάζεσαι, μπορεί να το κάνει κάποιος σε είκοσι χρόνια», να καταγράψει τις αναμνήσεις του, αλλά το θέμα είναι ότι εμείς σαν γενιά δαιμονοποιήσαμε τον ψηφιακό κόσμο ή τον αγιοποιήσαμε. Οι νεότεροι ήδη έχουν εργαλειακή σχέση με όλ' αυτά, επειδή μεγάλωσαν μέσα σ' αυτόν τον κόσμο και δεν σκέφτονται να πουν είμαστε υπέρ ή κατά. Οπότε το ερώτημα είναι: αν φύγεις εσύ από τη μέση, ποιος θα καταγράψει τη δική σου σχέση με τα πράγματα;

Βιώσες από τότε τη μοναξιά τού να γράφεις για θέματα που αφορούν τους γύρω σου και όχι για τις συνήθειες φαντασιώσεις του «κλάδου» μας;

Τότε που βγήκε το βιβλίο, είχα πιστέψει ότι θα γράφονταν κι άλλα μ' αυτό το θέμα, την εφηβεία, και με το συγκεκριμένο σκηνικό, που ήταν οι ερασιτεχνικοί ραδιοσταθμοί, οι εξετάσεις, τα φροντιστήρια, το κέντρο της Αθήνας κλπ., αλλά δεν γράφτηκαν. Να σκεφτείς ότι μέχρι να γυριστεί η πρώτη και μάλλον τελευταία ταινία που είχε πειρατικούς ραδιοσταθμούς, το *Τέλος Εποχής* του Αντώνη Κόκκινου, που στο σενάριο του είχε πάρει κι από τα *Διόδια* (μας είχε συστήσει ο Νίκος Νικολαΐδης), δεν είχε γραφτεί κάτι άλλο σχετικό μ' αυτά. Ποιος θα γράψει γι' αυτή την εποχή; Εγώ έχω πια σχεδόν ξεχάσει πώς ήταν, αλλά τουλάχιστον την κατέγραψα, έστω και εν θερμώ. Ο κίνδυνος, βέβαια, όταν γράφεις μ' αυτόν τον τρόπο, είναι ότι μπορεί να γράψεις για πράγματα που μετά ξεπερνιούνται πολύ γρήγορα. Όχι μόνο ηθογραφικά, αλλά και εκφραστικά. Κάπου βαυκαλίζομαι ότι επειδή το θέμα στα *Διόδια* είναι η εφηβεία και όσα την ακολουθούν, όσο θα υπάρχουν έφηβοι μπορεί να βρίσκουν κάτι που να τους αγγίζει.
